

Oostenrijks-Hongaarse-Kronen-pandbrieven en –gemeentecrediet-obligaties.

Een interessant verzamelgebied

Welke verzamelaar van oude effecten kent ze niet, de pandbrieven en gemeentecredietobligaties, luidende in Oostenrijks-Hongaarse Kronen, uitgegeven vóór de eerste wereldoorlog? Op alle ruilbeurzen en veilingen worden ze in grote aantallen aangeboden. Omdat de waarde in het algemeen gering is, zijn veel verzamelaars wel eens gauw geneigd ze schouderophalend als niet interessant te beschouwen.

Toch blijkt bij een nadere beschouwing van dit onderwerp, dat ook hieraan allerlei interessante facetten zitten. En bovendien kan een beginnend verzamelaar, met naar verhouding geringe kosten, alleen al aan deze stukken een uitgebreide verzameling aanleggen.

Het is niet zo verwonderlijk dat nog grote hoeveelheden van deze stukken in omloop zijn. Niet alleen waren voor de eerste wereldoorlog van negen verschillende Hongaarse hypotheekbanken een achttiental verschillende leningen op de Amsterdamse effectenbeurs genoteerd, bovendien waren de uitstaande bedragen groot en werden de leningen in veel verschillende coupures uitgegeven. De Ungarische Hypotheekbank, om maar een voorbeeld te noemen, kende voor zijn 4 1/2 % gemeentecredietobligaties de volgende coupures: Kr. 100,—, Kr. 200,—, Kr. 500,—, Kr. 1.000,—, Kr. 2.000,—, Kr. 5.000,— en Kr. 10.000,—. Alleen al voor alle genoteerde leningen en coupures komen we op een totaal van 57 verschillende stukken, terwijl nog 9 coupures incourant werden verhandeld. Hierbij is geen rekening gehouden met de verschillende jaren van uitgifte, omdat de uitgifte geschiedde uit voorraad en de datum van uitgifte werd ingestempeld of met de hand werd ingeschreven.

Uit de prospectussen van de hier genoteerde leningen wordt wel duidelijk dat een belegging in deze stukken als behoorlijk solide werd beschouwd. Introductie vond meestal plaats door bekende huizen tegen koersen die niet ver beneden de 100 lagen, waarbij de Kroon werd omgerekend tegen f -,50.

Ook blijkt uit deze prospectussen dat de hypotheekbanken in kwestie zich niet alleen bezighielden met het verstrekken van hypotheekleningen, maar dat ook een groot deel van de gemeentefinanciering via deze instellingen liep. In het prospectus van de 4 gemeentecredietobligaties (Kommunalschuldverschreibungen) 1895 t.l.v. de Pester Ungarische Commercialbank lezen we:

"De bank is krachtens haar statuten gerechtigd tot het verstrekken onder staatsgoedkeuring van voorschotten aan Comitaten (gewesten), gemeenten en waterschappen (Wasseregulierungsgesellschaften) en geeft daartegen gemeentecredietobligaties uit.

Deze voorschotten zijn verzekerd deels door hypotheekstelling, deels door verpanding van inkomsten uit regaliën (= overheidsmonopolieën, J.S.), straat- en marktgeldten of waterleidingen, deels door bijdragen van de staat. De voorschotten aan waterschappen zijn verzekerd door de lasten, te betalen door de eigenaars van de langs de geregulariseerde rivieren gelegen gronden. Deze lasten worden geïnd gezamenlijk met de rijksbelasting door de personen van staatswege daartoe aangewezen en de annuïteiten van de voorschotten hebben voorrang, boven alle hypothecaire schulden die op deze gronden mochten zijn gevestigd. Bovendien zijn deze obligaties volgens de statuten gewaarborgd door het maatschappelijk kapitaal en het reservefonds van de bank".

Waren de ontwikkelingen in Rusland in 1917 voor de houders van Russische staats- en spoorwegobligaties catastrofaal, ook de ontwikkelingen in het Hongarije van na 1918 hadden voor de houders van de onderhavige stukken rampzalige gevolgen.

Oostenrijk-Hongarije werd verdeeld in een aantal staten, waarbij wij ons voor dit onderwerp willen beperken tot Hongarije. Het door de oorlog totaal verarmde land kreeg al spoedig te kampen met ernstige economische problemen, waarvan een enorme inflatie een van de gevolgen was.

De hypotheekbanken begonnen hun uitstaande leningen hetzij versneld af te lossen, hetzij in te kopen voor praktisch waardeloos geworden Kronen. Als voorbeeld hiervoor is gekozen de Ungarische Escompte- und Wechslerbank.

Op de openingsbalans per 1 januari 1925 kwam o.a. voor de post:
 crediteuren, met inbegrip van de nog in om loop zijnde
 pandbrieven en gemeenteobligaties

Kr. 335.266.195.604,03

Op de eindbalans per 31 december 1925 was dezelfde post
 geslonken tot
 derhalve een afname met

Kr. 102.753.678.563,14

Kr. 232.512.517.040,89

10000 KORONÁR
 MAGYAR JELZÁLOG-HITELBANK
 BUDAPEST
 10000 KORONÁR

SÉRVE [] SORSZÁM [] SZÁM []

4 1/2 %

010265

Záloglevél

10.000
 KORONÁRÓL

Ezen záloglevél az 1876: XXXVI. törvénycikk értelmében alapszabályszerűleg engedélyezett jelzáloglag biztosított és telektönyvíleg bekebelezett kölesön alapján bocsátott ki.

Ezen záloglevél 50 év alatt sorsoltatik ki és kiSOROLTÁSA után hat hónappal az előmútatónak tízezer koronával fizetetik vissza. KiSOROLÁS évenként legalább egyszer és pedig minden év július hó 1-én történik. Az első sorsolás 1901. július hó 1-én tartatik.

Boválláság ezen záloglevél évenként 4 1/2 %-ot kamatozik és e kamatot a Magyar Jelzálog-Hitelbank az esedékes szelvény beszoLóGÁTÁSA mellett félévenként fizeti ki. Tőkeösszeg és kamatok Budapesten és Bécsben, valamint más, később meghatározandó helyeken jutalekmentesen fizetettek ki.

Budapest, 1915. június 30.

MAGYAR JELZÁLOG-HITELBANK.

PFANDBRIEF

der
 Ungarischen Hypotheken-Bank
 über
 Zehntausend Kronen.

Dieser Pfandbrief ist im Sinne des Gesetzes Artikels XXXVI vom Jahre 1876 auf Grundlage eines Statutenmäßig gewährten, hypothekarisch-solvenzfesten und insolventen Darlehens emittiert worden. Dieser Pfandbrief wird innerhalb 50 Jahren verlost und sechs Monate nach geschlossener Verlosung an den Inhabersnager mit 10000 Kronen zurückgezahlt. Er findet jährlich mindestens eine Verlosung — und zwar am 1. Juli eines jeden Jahres — statt. Die erste Verlosung wird am 1. Juli 1901 abgehalten. Bis zur Einlösung wird dieser Pfandbrief mit jährlichen 4 1/2 % verzinst und bezahlt die Ungarische Hypotheken-Bank diese Zinsen halbjährlich gegen Befolgung des jeweiligen gültigen Coupons, Capital und Zinsen werden in Budapest und Wien, so wie an anderen, später zu bezeichnenden Orten provisorienfrei bezahlt.

Budapest.
 Ungarische Hypotheken-Bank.

Es wird bestätigt, dass dieser Pfandbrief auf Grundlage eines grundbüchertlich festgestellten, gesetzlich statutenmäßigen Darlehens unter Zahl ... ausgestellt wurde.

Vorgelesen: Für die Aufsichtsrath: Für die Buchführung: Der beiliegende Couponbogen ist mit Tausch versehen.

LETTRE DE GAGE

de la
 Société de Crédit Foncier du Royaume de Hongrie
 de
 Dix Mille Gouronnes.

La présente Lettre de gage est émise en vertu de la XXXVI loi de l'an 1876 sur la base d'un prêt hypothécaire accordé conformément aux statuts et inscrit par inscription au livre public. Cette lettre de gage sera amortie dans le courant de 50 années et sera remboursée au porteur par 10000 couronnes, six mois après tirage. Les tirages auront lieu au moins une fois par an, notamment le 1er juillet. Le premier tirage sera effectué le 1er juillet 1901. Jusqu'à l'époque du remboursement cette lettre de gage rapporte 4 1/2 % d'intérêt par an. Ces intérêts seront payés par la Société de Crédit Foncier du Royaume de Hongrie chaque semestre contre présentation du coupon dû. Capital et intérêts seront payés, sans frais de commission, à Budapest et à Vienne ainsi qu'à d'autres lieux qui seront indiqués plus tard.

Budapest.
 Société de Crédit Foncier du Royaume de Hongrie.

Il est certifié que la présente Lettre de gage a été émise sous le No ... sur la base d'un prêt accordé, conformément à la loi et aux statuts et inscrit au livre public.

Vorgelesen: Für die Aufsichtsrath: Für die Buchführung: Der beiliegende Couponbogen ist mit Tausch versehen.

A mellékelt szelvényre az érvényesítésre való előírás.

Tussen 1924 en 1929 zijn door de hypotheekbanken alle nog uitstaande kronenstukken aflosbaar gesteld. Tevens werd half oktober 1925 een munthervorming doorgevoerd, waarbij de oude Kronen werden verwisseld in een nieuwe munteenheid: de Pengö (een oud-Hongaarse benaming voor gulden), in de verhouding van Kr. 12.500,— = P. 1,—. Daar de tegenwaarde van deze Pengö in Nederlands geld op ongeveer f -,43 kon worden gesteld, is te begrijpen dat de kosten van opzenden en verwisselen van de Kronenstukken niet werden gedekt door de opbrengst. Naast de reeds eerder genoemde factoren is dit natuurlijk wel de hoofdoorzaak voor de grote aantallen nog circulerende stukken.

Dat wel grote aantallen in Hongarije zelf berustende stukken zijn omgewisseld wordt ook weer bewezen door een aantal balanscijfers, ditmaal van de al eerder genoemde Hongarische Hypotheekbank:

uitstaand per 31 december 1923:

pandbrieven	Kr.	281.585.800,—	
gemeentecredietobligaties	Kr.	192.252.200,—	
premie-obligaties	Kr.	65.137.200,—	
	Kr.	538.975.200,—	

uitstaand per 1 januari 1925:

pandbrieven	P.	14.888,84,—	=	Kr.	186.110.500,—
gemeentecredietobligaties	„	13.716,14	=	„	171.451.750,—
premie-obligaties	„	4.638,77	=	„	57.984.625,—
	P	33.243,75	=	Kr.	415.546.875,—

uitstaand per 31 december 1925:

pandbrieven	P.	8.230,85	=	Kr.	102.885.625,—
gemeentecredietobligaties	„	9.733,34	=	„	121.666.750,—
premie-obligaties	„	4.616,14	=	„	57.701.750,—
	P.	22.588,33	=	Kr.	282.254.125,—

en van de Innerstadttsche Sparcassa:

uitstaande pandbrieven	per 31 dec. 1923:	Kr.	113.663.800,—
	per 31 dec. 1924:	Kr.	39.435.300,—
	per 31 dec. 1925: P.	962,—	= Kr. 11.025.000,—

Uit deze droge cijfers blijkt wel dat het hier om enorme bedragen gaat. Maar ondanks deze grote verminderingen aan uitstaande stukken kan men rustig aannemen dat in Nederland de stukken zeker nog niet zeldzaam zijn, want het totaal uitstaande kapitaal aan pandbrieven en gemeentecredietobligaties van de negen betreffende hypotheekbanken kon per 31 december 1923 globaal worden geraamd op ruim 2½ miljard Kronen.

Volledigheidshalve volgt hieronder nog een opsomming van de negen hypotheekbanken waarop het vorenstaande overzicht betrekking heeft:

- Central-Hypotheekbank ungarischer Sparcassen
- Innterstadttsche Sparcassa
- Pester erster vaterlandischer Sparcassa-Verein
- Pester ungarische Commercial-Bank
- Ungarische Allgemeine Sparcassa
- Ungarische Escompte- und Wechsler-Bank
- Ungarische Hypotheken-Bank
- Ungarische Landes Central Sparcassa
- Ungarisches Bodenkreditinstitut

Blijkt uit het voorgaande dat door de munthervorming van Kronen in Pengö de Kronenpandbrieven in Hongarije tot waardeloos papier werden, heel anders ligt dit bij pandbrieven, uitgegeven in Kroatië en Slovenië. Deze gebieden, eveneens behorend tot het oude Oostenrijk-Hongarije, werden na de eerste wereldoorlog met het Koninkrijk Servië samengevoegd tot het Koninkrijk der Serven, Kroaten en Slovenen, wat in 1931 weer werd gewijzigd in het koninkrijk Joegoslavië. Weliswaar werd ook hier een munthervorming doorgevoerd, maar de omwisselingsverhouding lag hier op Kr. 4,— = Dinar 1,— (met een waarde van $\pm f$ -,50). De in omloop zijnde pandbrieven werden voor een groot deel niet aflosbaar gesteld, maar de nominale Kronenwaarde werd geacht te zijn teruggebracht tot een vierde gedeelte in

Dinars. Dit is b.v. het geval bij de Croatisch-Salvonische Landes Hypothekenbank (later Jugoslavische Union-Bank), gevestigd te Zagreb. De mantels van de stukken, uitgegeven in 1918, luiden in Kronen, maar het couponblad, waarvan tot en met 1940 de coupons normaal zijn betaald, luidt in Dinar.

Mogelijkerwijze zijn ook van een aantal andere emittenten soortgelijke stukken in omloop, maar ze zijn zonder meer veel schaarser dan de Hongaarse stukken.

(Bron: archief V.v.d.E., Compass Hongarije en Compass Joegoslavië).

Uit V.V.O.F. Mededelingenblad Nr. 1 van maart 1980, blz. 3 t/m 7.